

Urszula Żydek-Bednarczuk

Kompetencja międzykulturowa w nauczaniu języka polskiego jako obcego

Postscriptum Polonistyczne nr 2(10), 19-30

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

URSZULA ŻYDEK-BEDNARCZUK
Uniwersytet Śląski
Katowice

Kompetencja międzykulturowa w nauczaniu języka polskiego jako obcego

Nowoczesna edukacja w obliczu globalizacji i przemian cywilizacyjnych wymaga nowego spojrzenia na pojęcie kompetencji, głównie kompetencji międzykulturowej. Problem ten wiąże się z internalizacją życia, globalizacją, mobilnością, rozwojem sfery biznesu, jak i dążeniem do zrozumienia innych kultur. Obecność *Innego*, *Obcego* w polskiej rzeczywistości wymaga nie tylko znajomości języka, ale też obcowania w codzienności i polskiej kulturze.

Celem artykułu jest przegląd definicji pojęć: kompetencje, kompetencja międzykulturowa/interkulturowa. Stawiam hipotezę, że używane w opracowaniach edukacyjnych pojęcie kompetencji tak naprawdę odnosi się do kompetencji komunikacyjnej, ta zaś powinna być podstawą działania dydaktycznego. Proponuję klasyfikację nowych kompetencji wymaganych w glottodydaktyce, a szczególnie umieszczenie ich w modelu kompetencji międzykulturowej/interkulturowej. Wymaga ona aplikacji do działań dydaktycznych.

Łacińskie *competentia* oznacza przede wszystkim „odpowiedzialność” zajmowania określonej pozycji. Samo pojęcie bywa jednak różnie rozumiane w dyscyplinach humanistycznych (Sierocka 2005).

Kompetencja to szerokie pojęcie, które wyraża umiejętność transferu umiejętności i wiedzy do nowych sytuacji w obrębie sytuacji zawodowej. Obejmuje ono również organizację i planowanie pracy, gotowość do wprowadzenia innowacji i umiejętność radzenia sobie z niecodziennymi zadaniami. Termin ten obejmuje cechy osobowości niezbędne do efektywnej współpracy z kolegami, menedżerami i klientami (Sielatycki 2005, 3).

Tak rozumiane pojęcie kompetencji możemy odnieść też do osiągnięć uczącego się języka polskiego jako obcego, który powinien transferować wiedzę i umiejętności ze swojego języka ojczystego do obcego, a także umiejętnie zachowywać się komunikacyjnie i językowo w nowym środowisku kulturowym. W publikacji *Kompetencje kluczowe* Komisji Europejskiej cytowanych jest kilka definicji kompetencji: „kompetencje to ogólne zdolności (możliwości) oparte na wiedzy, doświadczeniu, wartościach oraz skłonnościach nabytych w wyniku oddziaływań edukacyjnych” (Sielatycki 2005, 4). Komisja Europejska proponuje sposób ich wydzielenia:

Pierwszym kryterium wyboru kompetencji kluczowych powinny być potencjalne korzyści dla całego społeczeństwa. Kompetencje kluczowe winny bowiem odpowiadać potrzebom całej społeczności niezależnie od płci, pozycji społecznej, rasy, kultury, pochodzenia społecznego czy języka. Po drugie, muszą one pozostawać w zgodzie z przyjętymi przez społeczeństwo wartościami i prawami etyki, gospodarki i kultury (Sielatycki 2005, 5).

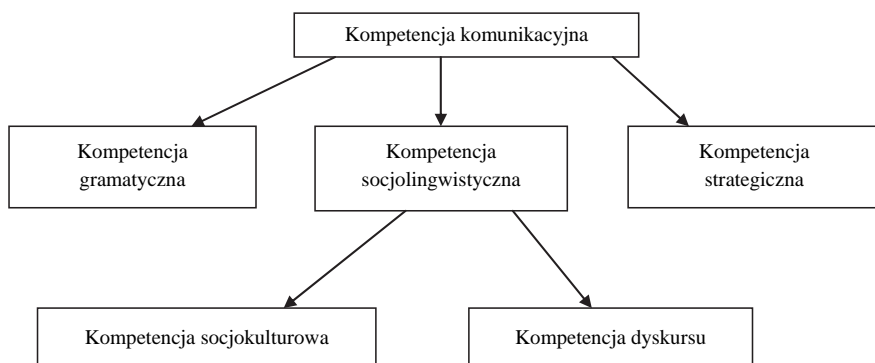
Konkludując, należy stwierdzić, że nie ma jednej powszechnie akceptowanej definicji kompetencji, wręcz przeciwnie, spektrum znaczeniowe pojęcia jest dość szerokie. Pojęcie kompetencji jest modne we współczesnej humanistyce. W różnych opracowaniach glottodydaktycznych pojawia się coraz więcej jej rodzajów i klasyfikacji. W opisywaniu kompetencji w glottodydaktyce należy odwołać się do opracowań Della Hymesa (1972), dla którego umiejętność stosownego z komunikacyjnego punktu widzenia użycia języka jest warunkiem skutecznego porozumiewania się. Obok pojęcia kompetencji lingwistycznej D. Hymes zaproponował pojęcie kompetencji komunikacyjnej. W związku z tym wyróżnił cztery aspekty komunikacji:

1. Co i do jakiego stopnia jest formalnie możliwe pod względem gramatycznym, kulturowym czy komunikacyjnym?
2. Co i w jakim stopniu jest wykonalne za pomocą dostępnych środków z uwzględnieniem ograniczeń natury biologicznej lub psychologicznej?
3. Co jest odpowiednie w odniesieniu do danego kontekstu użycia, czyli na ile coś jest odpowiednie w stosunku do układu komunikacyjnego – kontekstu i interlokutorów?
4. Co i w jakim stopniu jest rzeczywiście wykonywane w zdarzeniach językowych danego typu, czyli jaka jest znajomość wzorców i zasad zachowań językowych (Hymes 1972, 281)?

Tak pojęta *kompetencja* uwzględnia aspekt pragmatyczny, socjolingwistyczny oraz psycholingwistyczny. Brakuje jednak aspektu kulturowego i między-

kulturowego. Opisowy model kompetencji językowej w glottodydaktyce stworzyli Jim Cummins (1979), Michael Canale i Merrill Swain (1980) oraz Lyle Bachman i Adrian Palmer (1996). Ważną rolę odgrywa również propozycja autorów *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego* (ESOKJ 2003), którzy docenili znaczenie kompetencji kulturowej.

Jednym z najbardziej rozpowszechnionych modeli kompetencji językowych jest opis zastosowany przez M. Canale'a i M. Swaina (1980). W ich modelu znalazła się kompetencja socjolingwistyczna, w skład której wchodzi: kompetencja socjokulturowa i kompetencja dyskursu. Ważną rolę odgrywa również kompetencja strategiczna.

Schemat 1. Model kompetencji komunikacyjnej wg M. Canale'a i M. Swain (1980)

Mimo uwag dotyczących tego modelu związanych z brakiem wydzielenia wiedzy i umiejętności, a także stosowania go tylko do rodzimego użytkownika języka, warto wykorzystać do budowania kompetencji kulturowej te obszary, które związane są z kompetencją socjokulturową, kompetencją dyskursu i kompetencją strategiczną. Gdybyśmy połączyli teraz wiedzę proceduralną z systemową, to moglibyśmy zbudować model kompetencji komunikacyjnej dla obcokrajowca. Obejmowałby on zarówno wiedzę i umiejętności gramatyczne, znajomość reguł tworzenia i organizacji dyskursu, kompetencji funkcjonalnej, jak i kompetencji socjolingwistycznej, czyli socjalnej i kulturowej. Połączenie przedstawionych kompetencji stanowiłoby obszar kompetencji międzykulturowej, w której mielibyśmy zarówno transfer pozytywny z języka ojczystego do obcego, jak i świadomość obcości, istnienia *Obcego, Innego* użytkownika języka z punktu widzenia kulturowego.

Rozróżnienie między pojęciami: kompetencja interkulturowa i międzykulturowa ma zatarte brzegi. Komunikacja międzykulturowa, czyli porozumie-

wanie się ludzi różnych kultur jest analizowane pod kątem partnerów oraz jej przebiegu.

Pozwala to na wyróżnienie: a) cech właściwych danym kulturom, których członkowie biorą udział w komunikacji. To w istocie wiedza o uczestnikach komunikacji, którzy odpowiadają nadawcom i odbiorcom w komunikowaniu, tu rozpatrywani są jako partnerzy. Jest to podejście kulturowo-porównawcze, którego celem jest poznanie różnic między charakterem komunikacji różnych ludzi (*cross-cultural communication*), b) procesów komunikacyjnych, czyli zachodzącej pomiędzy uczestnikami różnych kultur komunikacji ponadkulturowej (*intercultural communication*) (Mikulowski-Pomorski 2006, 75).

Kolejne wyjaśnienie znajdziemy w pracach neofilologów, którzy kompetencję międzykulturową opisywali już w latach 80. ubiegłego wieku. Zwracali oni uwagę na świadomość kulturową uczniów, która pomaga funkcjonować osobom wielojęzycznym i wielokulturowym w świecie.

Kompetencja interkulturowa to zdolność osoby uczącej się do zachowania adekwatnie i umiejętnie w momencie zetknięcia się z działaniem, postawą i oczekiwaniami przedstawicieli obcych kultur. Adekwatność i umiejętność zachowania się oznaczają, że osoba zdaje sobie sprawę z różnic kulturowych pomiędzy jej kulturą a obcą oraz jest w stanie sprostać problemom z różnych kultur wynikającym z tych różnic (Banach 2001, 228).

W większości prac neofilologowie używają pojęcia „kompetencja interkulturowa” (Mackiewicz 2005), chociaż w zakresie semantycznych definicji *inter-* i *między-* są bardzo zbliżone. Przedrostek *inter-* tłumaczony jest jako pierwszy człon wyrazów złożonych, oznaczający „między, wśród, wzajemny, współwewnętrzny”. Już pobieżna analiza semantyczna wykazuje co najmniej dwa tropy znaczeń – jeden dotyczący czegoś, co jest okresem przejściowym między jednym a drugim, kolejny zaś związany jest ze znaczeniem wewnątrz czegoś. Bycie między jednym a drugim punktem zaburza czas i przestrzeń. Nie potrafimy do końca ustalić konkretnego miejsca. Uważam więc, że możemy używać zamiennie obu pojęć, czyli: „kompetencja interkulturowa” oraz „kompetencja międzykulturowa”. W wielu pracach neofilologów odnajdziemy nurt rozważań dotyczący kompetencji międzykulturowej, która staje się dzisiaj jednym z kluczowych celów współczesnego kształcenia językowego (Grucza, Chomicz-Jung 1996; Myczko 2005, Mackiewicz 2005). Badacze kompetencji zwracają uwagę, że

kompetencja kulturowa jest własnością konkretnej osoby, a każdą osobę charakteryzuje intencjonalność, refleksyjność, potencjalna racjonalność oraz językowa zdolność do komunikacji, można wnioskować, iż uczący się ma dostęp do własnej kompetencji na podstawie oceny w działaniu (na podstawie efektywności działania) oraz na podstawie refleksji nad działaniem. Zatem kompetencja międzykulturowa uczącego się jest kompetencją, na którą zasadniczy wpływ ma sam uczący się (Torenc 2007, 164–165).

Takie podejście nie zwalnia nauczycieli od uświadomienia uczniom podobieństw i różnic między kulturą własną a obcą oraz od stworzenia katalogu tematów wartych realizacji w trakcie procesu dydaktycznego.

Na grunt polski oba pojęcia międzykulturowości/interkulturowości przyniosła Grażyna Zarzycka (2000a, 2000b, 2002), rozwijając własną koncepcję komunikacji i kompetencji międzykulturowej. Zwróciła uwagę na negocjacyjny i transakcyjny charakter komunikacji.

„Kłopotliwe miejsca” w komunikacji biorą się stąd, że komunikujące się strony skłonne są do kreowania znaczeń wysyłanych informacji, jak też do interpretowania znaczeń informacji przesyłanych przez drugą stronę, zgodnie z zasadami rodzimego systemu komunikacyjnego. To właśnie na linii kreowania i interpretowania znaczeń dochodzi do zakłóceń, nie zawsze bowiem istnieje zbieżność między regułami interakcji i interpretacji (Saville-Troike 1989, 154–157, cyt. za Zarzycka 2001, 243).

Założenia programowe kursu komunikacji międzykulturowej Grażyna Zarzycka (2000a) formułuje w kilku punktach:

- kształcenie umiejętności obserwacji, adaptacji, wrażliwości oraz empatii w sytuacji spotkań międzykulturowych;
- zrozumienie podobieństw i różnic między systemami komunikacyjno-kulturowymi obecnym w Polsce (Europie), a systemami, z których wywodzą się słuchacze;
- wykształcenie postawy otwartej, dla której charakterystyczne jest swobodne mówienie o własnych potrzebach i problemach, a także umiejętność oglądu rzeczywistości społecznej z punktu widzenia innych (Gębal 2010, 111).

Aby opisać kompetencję międzykulturową, należy zwrócić uwagę na cele i efekty kształcenia. Kompetencja międzykulturowa to umiejętność porozumiewania się w obrębie różnych kultur oraz nawiązywania i podtrzymywania kontaktów z ich przedstawicielami. Jej realizacja w procesie kształcenia

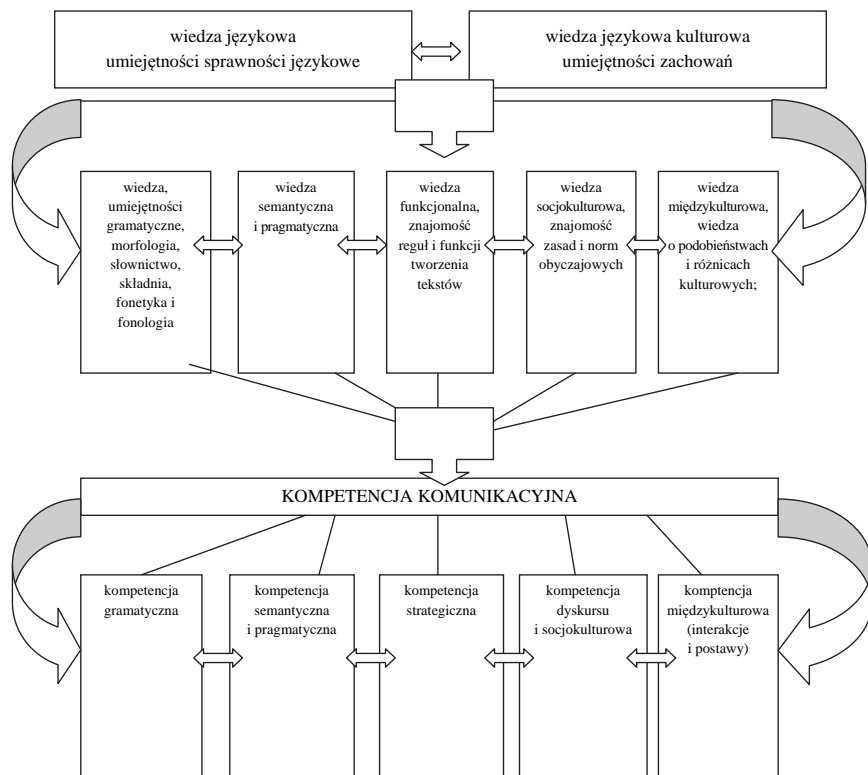
związana jest z motywacją, wiedzą i umiejętnościami. Michael Byram (1997) przedstawił model kompetencji międzykulturowej, który obejmuje wiedzę, umiejętność interpretacji zachowań, umiejętność obserwacji i rzeczywistych interakcji oraz świadomość kulturową. Analizując rozważania naukowców oraz przedstawione modele, można zauważyć, że w obrębie wiedzy i umiejętności słuchacz powinien:

- dysponować określoną wiedzą w zakresie kultury własnej i drugiej, obcej, oraz wiedzą o grupach społecznych i różnicach powstających w procesie interakcji. Wiedza ta dotyczy historii i poglądów na nią, pamięci narodowej, wiedzy o codziennych zachowaniach związanych z tradycjami, obyczajami, jak i codziennością, np. form grzecznościowych, sposobów dyskusji, podejmowania zobowiązań i ich wykonywania. Przydatna jest tutaj ogólna wiedza o komunikacji międzykulturowej dotycząca kultur indywidualnych i kolektywnych, kultur wysokiego i niskiego kontekstu, kultur żeńskich i męskich czy czasu linearnego, elastycznego i cyklicznego (Hofstede 1966, 1996; za: Mikułowski-Pomorski 2006, Hall 2001). Takimi informacjami powinien dysponować nauczyciel języka polskiego jako obcego, gdyż wtedy szybciej zrozumie różnice wynikające z porównania kultury polskiej i drugiej oraz potrafi wskazać je słuchaczom;
- nabywać umiejętności interpretowania kultury własnej w kontekście drugiej (polskiej) i drugiej – obcej (polskiej) w kontekście kultury własnej. Chodzi głównie o znalezienie podobieństw i różnic. Analiza oraz ćwiczenia praktyczne związane są z wykorzystaniem mediów (prasy, telewizji, filmu czy Internetu). Szczególnie zwraca się uwagę na miejsca kłopotliwe, to jest takie, które mogą stać się zarzewiem konfliktu, np. na tle religijnym, rasowym, ideologicznym, etnocentrycznym;
- kształcić umiejętność postrzegania własnej postawy i zachowania w kontekście obydwu kultur. Dotyczy to zagadnienia obserwacji rzeczywistości oraz podejmowania interakcji związanych z zachowaniami niewerbalnymi i werbalnymi w różnych specyficznych kontekstach komunikacyjnych, dotyczących np. gestów, interakcyjnych zachowań w czasie sytuacji konfliktowej, reagowania na zachowania wrogie i rasistowskie, zachowań rytualnych;
- wyrabiać umiejętność świadomego podejścia do inności i odmienności (kształcenie tolerancji) oraz krytycznej świadomości kulturowej. Nie chodzi tutaj o przyjęcie wszystkich zachowań kultury obcej, ale o krzewienie postawy relatywistycznej kulturowo oraz rozpoznawanie potencjalnych obszarów konfliktu.

Aby świadomie podejść do komunikacji międzykulturowej należy najpierw poznać kulturę drugą (polską). W *Europejskim systemie opisu kształcenia językowego* (ESOKJ 2003) mamy bardzo ważne wskazania łączące wiedzę i umiejętności, zarówno te związane z językiem, jak i kulturą. Kolejnych informacji dostarcza książka Przemysława E. Gębała *Dydaktyka kultury polskiej w kształceniu językowym cudzoziemców* (Gębał 2010). Dobre programy nauczania, jak i propozycje dydaktyczne, pozwalają zrealizować w dzisiejszej glottodydaktyce określoną wiedzę oraz wykształcić także konieczne kompetencje. Białą plamą pozostaje kompetencja międzykulturowa. Jej miejsce w modelu znajdowałoby się obok kompetencji w zakresie kultury polskiej. Przy opisie umiejętności proponowałabym dwa poziomy kształcenia określonych kompetencji. Pierwszy dotyczy wyposażenia słuchacza w wiedzę i umiejętności gramatyczne, semantyczne, pragmatyczne. Realizacja nauczania na określonym poziomie biegłości zapewni zdolność do porozumiewania się w języku polskim jako obcym w różnych sytuacjach komunikacyjnych. Równoległe do kształcenia językowego odbywa się edukacja w zakresie kultury polskiej. Na ten obszar językowy i kulturowy w ramach transferu pozytywnego narzucamy poziom drugi – wiedzę i umiejętności słuchacza z jego języka ojczystego i kultury własnej. Kompetencja komunikacyjna dotyczy stopnia, w jakim pożądane cele są osiągnięte przez komunikację w sposób stosowny do kontekstu. Podstawowymi składnikami modelu kompetencji komunikacyjnej są: wiedza, motywacja i umiejętności. Kontekst komunikacji tworzy ramy, w których zachodzi interakcja. Dla nas tym kontekstem jest język i kultura. Kultura składa się z trwałych wzorów myślenia, wartości i zachowań określających grupę ludzi. Obejmuje przekonania i poglądy ludzi na temat świata, ich duchowość, rozumienie statusu i hierarchii, wykorzystywanie czasu i przestrzeni fizycznej oraz wzajemne związki. Składnikami kompetencji jest stosowność i skuteczność, gdyż warunkują one osiągnięcie założonego celu komunikacyjnego. To nauczyciel i sposób kształcenia decydują o motywacji, określają, jaka wiedza jest potrzebna i jakie umiejętności są optymalne.

W przedstawionej perspektywie kompetencja komunikacyjna jawi się jako zjawisko lingwistyczne, socjokulturowe, socjopsychologiczne. Nie są to jednak części autonomiczne. Obowiązuje między nimi zasada kontinuum. Proces dydaktyczny dostarcza wiedzy na temat komunikowania się i kompetencji. Jednocześnie obejmuje procesy otwierania się na szeroko rozumiane zjawiska cywilizacyjne, kulturowe czy społeczne. Te wyzwania edukacyjne szczególnie pogłębiły się w momencie rozwoju Internetu, ale też mobilności ludzi i spotkania z różnymi kulturami. W efekcie edukacja musi być hybry-

dyczna, otwarta, dynamiczna, odpowiadająca zapotrzebowaniu społeczeństwa informacyjnego. Zadania, które stoją przed nowoczesną edukacją głotodydaktyczną wymagają zbudowania nowych i przeobrażenia starych kompetencji komunikacyjnych i językowych oraz wzbogacenia o kompetencję kulturową i międzykulturową. Te zaś muszą być uzupełnione o wiedzę dla lektora o komunikacji międzykulturowej.

Schemat 2. Model kształcenia wiedzy i kompetencji w języku polskim jako obcym

Uwzględniając treści zawarte w ESOKJ (2003, 95–96) oraz w programach zaproponowanych przez Przemysława Gębała (2010, 178–206), przedstawiam katalog treści międzykulturowych. Punktem wyjścia są treści i umiejętności socjokulturowe. Kanon ten przygotowano w oparciu o katalog wiedzy socjokulturowej według EOSKJ (2003, 95–96) oraz o teorie komunikacji międzykulturowej, style kulinarne i metafory, a także standardy i stereotypy kulturowe (Mikulowski-Pomorski 2006, 329–340, Żydek-Bednarczuk 2010).

Tabela 1. Kanon treści międzykulturowych

życie codzienne (potrawy, napoje, godziny posiłków, zachowanie przy stole);	porównanie codzienności w kulturze polskiej i kulturze uczącego się. Zwrócenie uwagi na podobieństwa i różnice;
warunki życia – standardy życia;	pokazanie życia, np. studentów w Polsce i w kraju pochodzenia słuchacza; zwrócenie uwagi na różne systemy kształcenia. Etniczność w Polsce i w innej kulturze;
stosunki międzyludzkie;	relacje między płcią (kultury żeńskie i męskie, struktura stosunków rodzinnych – podział ról i partnerstwo (kultura polska i <i>Inna</i>), stosunki w pracy, relacje międzypokoleniowe, podziały oraz stosunki polityczne i religijne – wykorzystanie wiedzy o wymiarach kulturowych z podziałem na kultury wysokiego i niskiego kontekstu, kolektywizmu <i>vs.</i> indywidualizmu, męskości <i>vs.</i> żeńskości, dystansu wobec władzy;
system wartości, poglądów i postaw;	zamożność, kultury regionalne, tradycja i historia, tożsamość narodowa, religia, humor – stereotypy i standardy kulturowe, podobieństwa i różnice między kulturami;
język ciała;	proksemika, kinezyka, haptyka i konsekwencje w zachowaniach;
konwencje społeczne;	czas w kulturach: liniowy, elastyczny i cykliczny; punktualność, wizyty i obowiązujące konwencje w różnych kulturach;
zachowania rytualne	ceremonie religijne, uroczystości rodzinne, imprezy okolicznościowe – zachowania kulturowe i językowe, unikanie niepewności, neutralność <i>vs.</i> emocjonalność.

Przedstawiona propozycja katalogu treści do kształcenia kompetencji międzykulturowej wymaga odpowiedniego przygotowania zajęć. Wiedza lektora o różnych wymiarach kultury ułatwi prowadzenie dyskusji i wskazanie podobieństw i różnic między kulturami. Metody realizacji zastosowane do zajęć obejmowałyby trening w czterech obszarach nauczania (Bachmann, Gerhold, Wessling 1996; Gębał 2010, 199–2007):

- trening postrzegania – w postaci wolnych skojarzeń z prezentowanymi formami ikonicznymi oraz filmami, dostrzegania stereotypów i standardów kulturowych (własnych i obcych), opowiadania tej samej historii z perspektywy zachowań we własnym kraju, opisywania materiału według schematu: opis – interpretacja – własne odczucia – podobieństwa i różnice w kulturze polskiej i własnej słuchacza;
- nabycie strategii interpretacji znaczenia wypowiedzi i sytuacji. Opisywanie własnych skojarzeń związanych z pojęciami i porównywanie ich ze skojarzeniami Polaków, uwrażliwienie na sytuacje konfliktowe i sposoby wychodzenia z nich, gra w role w różnych sytuacjach;

- umiejętność porównywania kultur, wczuwanie się w kulturę *Obca, Inna*; próba wytworzenia trzeciej kultury oraz wykształcenia tolerancji na spotkanie z *Innym*;
- zdolność komunikowania się w sytuacjach międzykulturowych, zwrócenie uwagi na sytuacje konfliktowe, formy grzecznościowe, komunikację niewerbalną (gesty znaczące, mimikę).

Ważne są również materiały wykorzystywane na zajęciach. Przede wszystkim powinny to być materiały autentyczne, ale też obrazki i sekwencje filmowe prezentujące życie codzienne w kulturze polskiej i obcej, historyjki obrazkowe, fragmenty filmów, własne projekty słuchaczy pokazujące podobieństwa i różnice kulturowe, teksty literackie i reklamy. W wielu podręcznikach do nauczania języka polskiego są materiały, które można wykorzystać do kształcenia kompetencji międzykulturowej. Warto tu wymienić takie podręczniki jak: *Coś nam powiem* (Szalc-Mays 2001), *Część, jak się masz* (Miodunka 2006), *Polski mniej obcy* (Madeja, Morcinek 2008), *Hura!!! Po polsku 1, 2, 3* (Burkat, Jasińska, Małolepsza, Szymkiewicz 2005, 2009). Ważny jest wybór materiału, ale też zastosowanie metody zadaniowej i podejścia porównawczego. Lektor nie może jednak zapomnieć o podstawowej rzeczy w zakresie kształcenia kompetencji międzykulturowej – nie wykształcimy takiej kompetencji, która prowadziłaby do enkulturacji, czyli całkowitego dostosowania się do kultury polskiej. Podstawą działania powinno być uświadomienie podobieństw i różnic oraz tolerancja na to, co *Inne, Obce*. Kompetencja międzykulturowa ma pomóc w rozwiązywaniu sytuacji konfliktowych i ułatwić słuchaczom zachowania językowo-kulturowe.

Literatura

- (ESOKJ 2003) *Europejski system opisu kształcenia językowego, uczenie się nauczanie, ocenianie*, 2003, przeł. Martyniuk W., Warszawa: Języki Obce w Szkole.
- Bachman L.F., Palmer A., 1996, *Language Testing in Practice*, Oxford: Oxford University Press.
- Bachmann S., Gerhold S., Wessling G., 1996, *Aufgaben – und Übungstypologie zum interkulturellen Lernen mit Beispielen aus Sichtwechsel – neu, „Zielsprache Deutsch”*, nr 27.
- Banach B., 2001. *Interkulturowa tendencja we współczesnej glottodydaktyce*, w: Habrajska G., red., *Język w komunikacji*, t. 3, Łódź: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej.
- Burkat, A. Jasińska, M. Małolepsza A. Szymkiewicz, 2005, 2009, *Hura!!! Po polsku, cz. 1, 2, 3*, Kraków: Prolog.
- Byram M., 1997, *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*, Clevedon: Multilingual Matters.

- Canale M., Swain M., 1980, *Theoretical bases of communicative approaches to second language and testing*, „Applied Linguistics”, nr 1, s. 1–47.
- Cummins J., 1979, *Cognitive/academic language proficiency, linguistic interdependence, the optimum age question and some other matters*, „Working Papers in Bilingualism”, nr 19, s. 97–205.
- Gębal P.E. 2009, *Nauczanie języków i kultur drugich. Rozwiązania systemowe na przykładzie Szwajcarii*, w: Makoszy-Bogdan J., red., *Tradycja i perspektywy dialogu języków i kultur. Teoria i praktyka*, Warszawa: Wszelchnica Polska.
- Gębal P.E., 2010, *Dydaktyka kultury polskiej w kształceniu językowym cudzoziemców*, Kraków: Universitas.
- Grucza F., Chomicz-Jung K., red., 1996, *Problemy komunikacji interkulturowej. Jedna Europa – wiele języków i wiele kultur*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Hall E., 2001, *Ukryty wymiar*, Warszawa: Wydawnictwo Muza.
- Hofstede G., 1966, *An American in Paris: The Influence of Nationality on Organization Theories*, „Organization Studies” 1966, 17/3.
- Hofstede G., 1996, *Europe Versus Asia: Thruth Versus Virtue*, „European Review”, 1996, vol. 4, no. 3.
- Hymes D.H., 1972, *On communicative competence*, w: Pridge J.B., Holmes J., red., *Sociolinguistics: selected readings*, Harmondsworth: Penguin.
- Mackiewicz M., red., 2005, *Dydaktyka języków obcych a kompetencja kulturowa i komunikacja interkulturowa*, Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej.
- Madeja A., Morcinek B., 2008, *Polski mniej obcy*, Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”.
- Mikulowski-Pomorski J., 2006, *Jak narody porozumiewają się ze sobą w komunikacji międzykulturowej i komunikowaniu medialnym*, Kraków: Universitas.
- Miodunka W., 2006, *Część jak się masz*, cz. 1 i 2, Kraków: Universitas.
- Morreale S.P., Spitzberg H., J.K. Barge J.K., 2007, *Komunikacja między ludźmi. Motywacja, wiedza i umiejętności*, przeł. Izdebski P., Jaworska A., Kobylińska D., Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Myczko K., 2005, *Kompetencja interkulturowa jako cel kształcenia językowego*, w: Mackiewicz M., red., *Dydaktyka języków obcych a kompetencja kulturowa i komunikacja interkulturowa*, Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej.
- Sielatycki M., 2005, *Kompetencje nauczyciela w Unii Europejskiej*, „Internetowy Magazyn CODN”, nr 3, <http://www.trendy.codn.edu.pl>, [dostęp: 16.04.2008]
- Sierocka B., red., 2005, *Aspekty kompetencji komunikacyjnej*, Wrocław: Oficyna Wydawnicza Atut.
- Szelc-Mays M., 2001, *Coś nam powiem – ćwiczenia komunikacyjne dla grup średnich*, Kraków: Universitas.
- Torenc M., 2007, *Nauczanie międzykulturowe – implikacje glottodydaktyczne*, Wrocław: Oficyna Wydawnicza Atut.
- Zarzycka G., 2000a, *Dialog międzykulturowy. Teoria oraz opis komunikowania się cudzoziemców przyswajających język polski*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Zarzycka G., 2000b, *Typy zakłóceń w komunikacji międzykulturowej*, w: Habrajska G., red., *Język w komunikacji*, t. 3, Łódź: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej.
- Zarzycka G., 2001, *Typy zakłóceń w komunikacji międzykulturowej*, w: Habrajska G., red., *Język w komunikacji* 3, Łódź: WSHE ŁÓDŹ, s. 243–258.
- Zarzycka G., 2002, *O interkulturowej kompetencji komunikacyjnej*, „Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, z. 12.

Żydek-Bednarczuk U., 2010, *Autostereotypy i standardy kulturowe Polaki i Polaka Słowacji i Słowaka w dialogu międzykulturowym*, w: Ruchała K., red., *Biblioteki na terenach pogranicza i ich rola w kształtowaniu społeczeństw wielokulturowych. Materiały pokonferencyjne. Wybór*, Bielsko Biala, Żilina: „Książnica Beskidzka”, s. 34–51.

Intercultural Competence in Teaching Polish as a Foreign Language

In the article the following terms have been revised: competences, communicative competence, intercultural competence. The classification of some new competences required in glottodidactics has been suggested. In the presented model the intercultural competence has been included and its relationship with other competences has been described. The guidelines of Common European Framework of Reference for Languages have been discussed here. Educational application has shown how the new competences should be developed.

Key words: competences, intercultural competences, glottodidactics